

Bejaka ditt husdjur och bejaka djuret inom dig!

ANNCRISTIN WINROTH, fil.dr, är universitetslektor i etnologi och museologi vid institutionen för kultur- och medievetenskaper, Umeå universitet. Hennes avhandling *Boteberättelser... (2004)* handlade om narrativitet i samband med ohälsa och den medicinska pluralismen i nutid. För närvarande arbetar hon med att utveckla ett nytt forskningsprojekt inom fältet *Human and Animal Studies*.

i den här texten prövas relationen mellan etnologer och etologer, utifrån några populärkulturella representationer av djuriskt och mänskligt. För ett par år sedan befann jag mig på en personaldag med mina kolleger vid institutionen för kultur- och medievetenskaper. Under en övning, med vilket syfte jag inte längre minns, positionerade vi oss i olika hörn av ett litet större rum. Utifrån konsulternas frågor fick vi stegvis välja vilket djur vi ansåg oss likna mest i en viss fråga. Var det ett lejon, en uggla eller en hund, en Sankt Bernard närmare bestämt? Eventuellt fanns det ytterligare ett djurslag med någon sävlig egenskap (typ sköldpadda eller sengångare), som varken jag eller mina kolleger längre kan erinra oss. Hur som helst minns jag vilken spirande gemenskap det växte fram i hörnet med ugglor där jag stundom befann mig, ett litet flin under luggen och kommentarer som ”jaha här är du också...?!” En ny sorts distinktion bortom hierarki och ämnesgränser materialiserades i rummet. Vad den stod för var lite oklart och det var kanske övningens avsikt. Vad flera av oss minns däremot var lejongruppens och hundgruppens antagonism, där flera kolleger antog kroppsspråk, röstvolym och ordval vi sällan skädat. Inte heller det är något ovanligt när personal ska leka lekar och bli medvetna om sig själv och sina kolleger på förhoppningsvis nya sätt.

Djuren som valts har en stark igenkännbar symbolik med kulturellt förankrade betydelser. Leken befinner sig inom en populärkulturell genre där just jämförelser mellan djur och människor och en sorts utväxling av dessas innebörder sker. Människor tillskrivs djuriska egenskaper och kan vara *klok som en pudel*, *listig som en räva*, *hingstig* med flera uttryck. Att *pinka in sitt revir* är en annan benämning hämtat från djurriket. En mer korrekt

benämning för denna överföring av djuriskhet i syfte att skapa hybrider mellan människor och djur eller för att beteckna människors djuriska beteenden är *zoomorphism* (från grekiska fritt översatt "djurisk form"). Det samma gäller för överföring av mänsklighet, för ett förmänskligande av djur och ting där *antropomorfism* (från grekiska fritt översatt "mänsklig form"). Djur i fabler, varulvar och vampyrer är exempel på tidigare hybrider av djuriskt och mänskligt i olika varianter och med olika syften.

En nyligen uppmärksammad kultur som bygger på denna relation är den så kallade furrykulturen. *Furry Fandom* är en subkultur i västvärlden huvudsakligen. Den som är en furry känner en djup samhörighet med en eller flera djurarter. Denna samhörighet kan leda till att personer har alter-egon som uppträder i virtuella furrygemenskaper eller i djurdräkter till vardags eller på särskilda Furry-events. På en blogg för furries i Sverige diskuteras bland annat "Hur anthro föredrar du dina djuries?". Den djuriskhet som en furry materialiserar kan vara allt på en skala från realistiskt utformad till förmänskligade varianter, ibland med överdrivet förmänskligade drag likt tecknade serier. För vissa verkar det vara en mer lättsam lek med identiteter medan det för andra sägs utgöra en betydelsebärande del för identiteten, där en del av garderoben utgörs av djurliknande dräkter. Dessa personer bär till exempel diadem med öron eller en lös svans för att det känns mer rätt för dem (jfr "Outsiders", Kanal 5, oktober 2011). Här materialiseras således konkreta exempel på en ytterligare kategori av möjlig identitetstillhörighet, förutom genus, klass, ålder..., så även "furry", eller art.

På mitt skrivbord finns andra mappar

med insamlat material med antropomorfa och zoomorpha uttryck. Ett exempel utgörs av en DN-bilaga från maj 2011 med temat "Mitt liv som hund 2011". Här beskrivs hundrasers tio-i-topplistor, tips på filmer med hundar, träningsstips och en hund som är certifierad för epilepsipatienter. Vidare får vi följa hundarna Chanel, Herman och Caesar som varit på lyx-spa på Harrods i London och fått tvätt, klipp, andedräktsbehandling med mera. På menyn står lyxpedikyrt med guldsprej som avslutning, aromaterapibad med eteriska oljor och djuphavsvatten, ansiktsmask med blåbär och vanilj, smycken och designkläder som finns att köpa på avdelningen "Pet Kingdom". Alla produkter sägs vara testade på *människor* först. Detta utgör möjligen exempel på djurs klassresa, men framför allt på överklassens djurhållning, där graden av kommersialisering och integrering i mänskliga aktiviteter som exempelvis att gå på lyx-spa måste anses påfallande ny.

Ett annat exempel på relationen mellan djuriskt och mänskligt är boken *Allt jag vet om män har jag lärt mig från min hund* (2011), tillika en blogg av den amerikanska författaren Clare Staples där hon uppmanar sina (kvinnliga) läsare att uppfostra sina män på samma sätt som sin hund! Det som i förstone verkar vara en skojig och humoristisk jämförelse visar sig vara "på allvar". När hunden eller mannen beter sig dåligt är tipset att undvika ögonkontakt, vara respektlös och dra sig tillbaka.

Inte oväntat utmynnar boknotisen i Expressen snabbt i upprörda debatter på chattforum med genus och jämställdhet som tema. Sedan 1996 har Staples även haft en alter-ego blogg med namnet Mr Big, där en av hennes hundar agerar en välbesökt bloggsribent, med inlägg som

arkiverats sedan 1996. I september 2011 skriver Mr Big – en grand danois – det sista inlägget och försöker att försvara och förklara sin sorti för trogna läsare som också kommenterat denna förlust.

Exemplen ovan frammanar många fniss, rynkor i pannan och sökandet efter möjliga kulturanalytiska in-, ut- och kanske nödutgångar, men framför allt ett akut behov av att riva den otypliga dikotomin natur och kultur. I flera hundra år har det cartesianska vetenskapliga arvet uppehållet gränser mellan företeelser som ytterst hänger samman. Är det inte så att dessa antropomorfa och zoomorpha exempel utmanar relationen mellan natur och kultur, djuriskhet och mänsklighet? Sammantaget menar jag att dessa exempel både pockar på en förnyelse av de kulturanalytiska bågarna och en kraftig justering av synskärpan, speciellt för att bättre kunna uppmärksamma det närmast liggande. Vissa metodologiska utmaningar medföljer. Glöm dock exotiseringen. Den som tänker sig att "go native" under en mjuk päls som förklädnad under ett delta-gande fältarbete hos furrygrupper gör det bäst att läsa på innan och inte tro att det räcker med att ta på sig en "djurjes".

Finns det något att vinna på ett utbyte mellan etologi och etnologi? Kanske är forskningsfrågor och perspektiv redan tämligen lika, för lika? Inom etologin studeras, vad jag kunnat utläsa, djurs beteende på liknande sätt som etnologer studerar människors dito. Etologer studerar till exempel *hur det unga djuret präglas av sina föräldrar och sin omgivning*. Andra traditionella frågor för etologen är val av *partner och parbildande*, där det stora antalet etnologiska studier faktiskt lyser med sin frånvaro, men där åtminstone något

eller några av exemplen ovan kan relateras. I den gren av etologin som studerar *djurens kommunikation* finns också en gemensam infallsvinkel. Här studeras till exempel att en del av de ljud som djur ut-sänder kan vara "hederliga" (ange avsändarens art-tillhörighet) medan andra kan vara "ohederliga", genom att på ett falskt sätt "förespegla mottagaren en social status eller en resurstillgång utan verklighetsbakgrund" (www.ne.se/lang/etologi). Uppföljaren till kursen "Hur gör djur?" borde bli "*Hur görs djur?*".

REFERENSER

- <http://expressen.se/nyheter/1.248712/uppfostradin-man-som-din-hund>.
<http://www.mrbigsblog.blogspot.com/>.
<http://genusnytt.wordpress.com/2010/10/24/>.
<http://www.sveafur.se/forum>.
<http://www.ne.se/lang/etologi>.
<http://sites.google.com/site/anthropomorphicresearch/past-results/international-online-furry-survey-2011>.
<http://www.genna.gender.uu.se/themes/animals/events/zooethnographies/>.
<http://kanal5.se/web/guest/outsidere>.
 Dagens Nyheter. Söndag. 22 maj 2011. "Mitt liv som hund 2011."
 Ehn, Billy & Löfgren, Orvar, 1982. *Kulturanalys: Ett etnologiskt perspektiv*. Malmö: Liber förlag.

SUMMARY

*Embrace Your Pet and
Embrace Your Animal Within!*

This article presents, analyse and challenge the issue of nature and culture, animal and human, and arguments for a need for sharpening the "ethnographic gaze" for the meaning of and exchange between animalish, human and the mixture of them booth, in current representations in popular culture.